

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу **Круглова Костянтина Олександровича**
«Соціальний капітал як чинник суб'єктивного благополуччя працівників
підприємства з різним груповим статусом»

представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 053 Психологія

Актуальність дисертаційної роботи. Зростання вимог сучасного суспільства до соціальної мобільності особистості, її самостійності і відкритості новим формам самореалізації і життєтворчості вказують на необхідність більш ефективного використання потенційних можливостей людини та глибокого усвідомлення психологічних особливостей її внутрішнього світу. Наш час потребує виховання особистості, яка спроможна здійснювати свідомий вибір, адекватний вимогам життя, бути самостійною та відповідальною у своїх рішеннях. Відповідальність передбачає сформованість моральних переконань, установок та відповідних почуттів, оскільки на свідомому рівні людина все відображене відчуває, переживає. Люди завжди знаходяться в ситуації вибору, і цінності виступають підґрунтям особливого визначення серед існуючих альтернатив.

У зв'язку з цим зростають вимоги до психологічної науки, яка покликана допомогти кожній людині в ефективному визначенні життєвих орієнтирів, у реалізації свого творчого потенціалу. В основі професійного становлення полягають процеси ідентифікації, що характеризують значущість професії і професійної діяльності для людини як засобу задоволення потреб, розвитку власного особистісного потенціалу і формування психологічного благополуччя. У сучасний нестабільний для України соціально-економічний період вчені констатують певну суперечність: високий рівень залученості людей до різних груп та організацій є важливими умовами соціально-економічного розвитку підприємств, проте висока соціальна активність потребує від особистості певних витрат на підтримку соціальних зв'язків, що не завжди є для неї сприятливим. Тому треба з'ясувати систему соціально-психологічних чинників,

що впливають на суб'єктивне благополуччя окремого співробітника, тобто є ресурсом його суб'єктивного благополуччя. Але відповідних дослідницьких доробків в українській психологічній науці сьогодні обмаль. Отже, актуальність і суспільна значущість дослідження К.О. Круглова є очевидною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Актуальність дисертаційного дослідження підтверджується тим, що воно виконано в межах науково-дослідної теми кафедри психології Херсонського державного університету «Соціально-психологічні виміри становлення та розвитку особистості» (№ державної реєстрації 0119U101096).

Наукова новизна. На наш погляд, найбільш вагомими результатами, отриманими у дослідженні, є наступні:

- розкрито структуру та зміст соціального капіталу як ресурсу, в якому відображено взаємини та можливості учасників соціальної взаємодії, що сприяє інтегруванню до соціального середовища, ефективній адаптації в організації; встановлено взаємозв'язки між соціальним капіталом та суб'єктивним благополуччям працівників підприємства з різним груповим статусом;

- обґрунтовано структурно-функціональну модель соціального капіталу як чинника суб'єктивного благополуччя працівників підприємства; представлено операціоналізацію соціально-комунікативної складової, ціннісно-нормативної складової, складової міжособистісної та інституційної довіри; визначено типологію благополуччя співпрацівників залежно від залучення ресурсів соціального капіталу (професійне, соціальне, особистісне, емоційне, економічне).

Практична значущість роботи полягає у використанні методичного інструментарію для дослідження прикладних аспектів функціонування організації, для оптимізації суб'єктивного благополуччя співпрацівників через залучення ресурсів соціального капіталу; основні положення дослідження є основою для розробки конкретних рекомендацій, для прогнозу соціальної поведінки співпрацівників певної організації, тобто для прийняття управлінських рішень. Результати дослідження впроваджено в освітній процес

Волинського національного університету імені Лесі Українки; у роботу з персоналом «Товариства з обмеженою відповідальністю «Глобал Спірітс Груп»».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Найбільш суттєві результати, що були одержані здобувачем, достатньою мірою обґрунтовано емпіричними даними, відповідають меті та завданням роботи, викладено у загальних висновках та висвітлено в опублікованих працях. Ступінь вірогідності отриманих результатів забезпечується методологічним обґрунтуванням вихідних теоретичних позицій, репрезентативністю вибірки, поєднанням кількісних та якісних методів аналізу отриманих емпіричних даних, коректністю сучасних методів статистичної обробки даних. Це забезпечує високий рівень наукової обґрунтованості положень, які розроблено в дисертації. Крім того, дисертація містить достатню кількість цифрового матеріалу, який презентовано належним чином.

Характеристика основних положень роботи. Структура дисертації є стандартною для робіт подібного плану. Вона складається із анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Список використаних джерел містить 269 найменувань, з них 80 англійською мовою, що свідчить про виконання дослідження на високому сучасному рівні.

У *вступі* обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичну та практичну значущість результатів, особистий внесок здобувача, подано відомості щодо апробації отриманих результатів та їх впровадження.

У *першому розділі* дисертації представлено теоретико-методологічні основи вивчення соціального капіталу як чинника суб'єктивного благополуччя особистості; визначено методологію системного, психосоціального, суб'єктного підходів до розробки структурно-функціональної моделі соціального капіталу як чинника суб'єктивного благополуччя працівників підприємств, обґрунтовано її складові та рівні.

Позитивним в роботі є детальний всебічний аналіз змісту понять «соціальний капітал», «суб'єктивне благополуччя», «груповий статус» та ін.; висвітлення вітчизняних й зарубіжних наукових концепцій щодо змісту, рівнів та форм соціального капіталу; виявлення теоретичних засад дослідження психологічного благополуччя та групового соціального статусу тощо. Автор вдало поєднує науковість і доступність при викладенні змісту теоретичного розділу дисертації; цікавим і цінним внеском дисертанта є глибокий аналіз і узагальнення великого об'єму наукової інформації з досліджуваної проблеми.

У *другому розділі* представлено науково-методичні засади емпіричного дослідження соціального капіталу як чинника суб'єктивного благополуччя працівників з різним груповим статусом; охарактеризовано обрані методи дослідження, наведено відомості щодо досліджуваної вибірки, обґрунтовано авторську процедуру проведення емпіричного дослідження. Основними етапами є організаційний; діагностичний; науково-інтерпретаційний, які логічно пов'язані між собою та відображають зміст дослідницьких дій. До вибірки увійшли 176 осіб, серед яких 39 належить до керівного складу підприємства, та 137 співпрацівників-виконавців. Науково-методичний розділ є чітко структурованим, витриманим у науковому стилі викладення із дотриманням основних принципів проведення наукового психологічного дослідження.

У *третьому розділі* представлено результати емпіричного дослідження соціального капіталу як чинника суб'єктивного благополуччя працівників підприємства з різним груповим статусом, зокрема, зроблено порівняльний аналіз у групах працівників за змістовими та рівневими особливостями складових соціального капіталу: організаційною ідентичністю, відповідністю між індивідуальними цінностями та цінностями організації, міжособистісною та інституційною довірою. Проведено кореляційний аналіз задля встановлення взаємозв'язків між складовими соціального капіталу та характеристиками суб'єктивного благополуччя у дослідницьких групах менеджерів та виконавців. Емпіричний розділ містить результати факторного аналізу, який дозволив

дисертанту вийти на типологію суб'єктивного благополуччя залежно від впливу соціального капіталу (професійне, соціальне, особистісне, емоційне, економічне благополуччя). Проведений аналіз є всебічним та дозволив здобувачеві дійти до переконливих висновків, які підтверджено статистично.

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, які опубліковані автором. Автор має достатню кількість публікацій що відображають тему дисертаційного дослідження, а саме, результати роботи опубліковані в 16 працях, яких 1 розділ у колективній монографії, 1 стаття у виданні, що входить до наукометричної бази Scopus (категорія Q2), 3 статті у фахових виданнях, 11 робіт апробаційного характеру.

Характерним для дисертації, яка рецензується, є пошуково-творчий характер, самостійність, завершеність дослідження.

Таким чином, є всі підстави констатувати, що дисертант виявив належний рівень теоретичної підготовки, відповідні науково-дослідницькі та науково-практичні уміння, достатню глибину розуміння психологічної природи досліджуваного явища, здатність до самостійної, плідної та сумлінної науково-практичної та дослідницької праці.

Зауваження щодо змісту та оформлення дисертації.

Позитивну оцінку роботи не применшують наступні побажання:

1. У теоретичному розділі бажано чіткіше виокремити власну концепцію дослідження.
2. Іноді не вистачає власної авторської інтерпретації виявлених у дослідженні результатів та взаємозв'язків.
3. Робота має певні технічні недоліки, які можливо і необхідно виправити (наприклад, варіанти написання прізвищ, вживання русизмів, повтори фрагментів тексту та ін.).

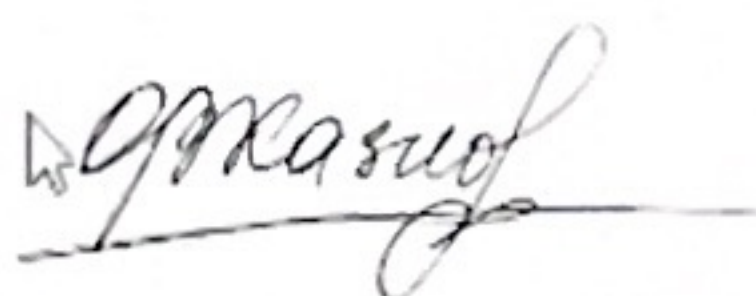
Висновок.

В цілому дисертаційна робота Круглова Костянтина Олександровича «Соціальний капітал як чинник суб'єктивного благополуччя працівників підприємства з різним груповим статусом» є цілісною, самостійною,

завершеною роботою, яку виконано за актуальною темою з використанням адекватних методів дослідження. Робота містить науково обґрунтовані теоретичні та емпіричні результати, які мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, свідчать про особистий внесок здобувача та достатньо повно представлені у наукових працях. Дисертація відповідає спеціальності 053 Психологія та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом МОН України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом МОН України від 31.05.2019 № 759) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ № 44 від 12 січня 2022 року, що висувуються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а її автор, Круглов Костянтин Олександрович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія.

Рецензент:

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології
Херсонського державного університету

Вікторія КАЗІБЕКОВА

Гіднєс Казібековій В. підписав
Григорій проректор

